

УДК 78.071.5:004.738.5

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-2\(197\)-83-86](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-2(197)-83-86)

Бондаренко Андрій

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-6856-991X>

ВІКІПЕДІЯ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

A Статтю присвячено перспективам упровадження освітньої програми Вікіпедії у навчанні музикантів. Редагування здобувачами освіти статей українського розділу Вікіпедії розглядається як ефективніший вид самостійної роботи у порівнянні з традиційними рефератами та курсовими. Розглянуто досвід Львівської національної музичної академії із залученням студентів до наповнення Вікіпедії, зокрема написання низки статей про музичні твори українських і західних авторів, а також підготовку та подальше завантаження до Вікісховища аудіозаписів творів українських авторів. Такі форми роботи сприятимуть як підвищенню мотивації здобувача освіти виконувати роботу якісно, так і прозорішому та об'єктивнішому процесу оцінювання роботи.

Ключові слова: Вікіпедія; дистанційна освіта; музична освіта; педагогічні умови; мистецькі заклади освіти; самостійна робота студентів

S *Bondarenko Andriy. Wikipedia in music education: experience and perspectives.*

The article is devoted to the prospects of implementing Wikipedia's educational program in music education. Editing Ukrainian Wikipedia articles by students is considered a more effective type of individual work in comparison with traditional abstracts and coursework. The experience of involving students from Lviv National Academy of Music to contribute to Wikipedia is considered. In particular, students wrote many articles about compositions by Ukrainian and European authors, as well as prepared and uploaded audio records by Ukrainian authors to Wikimedia Commons. Such forms of work will help to increase the motivation of students to perform quality work, as well as a more transparent and objective process of job evaluation. The following algorithm of organizing the educational process is proposed: 1) to prepare an indicative list of articles corresponding to the course program and advisable for Wikipedia; 2) to prepare a list of literature based on which these articles could be written (in some cases it is advisable to translate from English and other language sections of Wikipedia); 3) to prepare a list of compositions could be performed by students for further uploading to Wikipedia; 4) to create an appropriate program within the campaign «Education Program in Ukraine»; 5) to explain to students the basics of working in Wikipedia. The problems with the introduction of the Wikipedia educational program in Ukrainian universities concern, rather, the organization of the process. Students' contribution to Wikipedia is considered by university management neither as scientific nor as methodological work, so teachers are usually not interested in spending their time on activities that are not reflected in the reporting. Therefore, we consider the prospect of further research, first of all, to study the possibility of revising the legal framework to include contributing to Ukrainian Wikipedia as one of the forms of student's work, and the organization of such work - as a form of methodical work of teachers.

Key words: Wikipedia; distance education; music education; pedagogical conditions; art schools; students' work

Бондаренко Андрій Ігорович, концертмейстер кафедри музичного мистецтва, Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Bondarenko Andriy, Accompanist of Department of Musical Arts, National University of Culture and Arts, Ukraine

E-mail: bondareandre@gmail.com

Актуальність проблеми. Протягом останніх років в освітньому просторі України спостерігається виразна тенденція до посилення ролі інформаційних технологій, і, зокрема, технологій дистанційної освіти. Ця тенденція посилилась в умовах пандемії COVID-19, що спричинила до вимушеного переходу багатьох закладів освіти на дистанційну форму навчання. Песимістичні прогнози науковців щодо можливостей подолання пандемії у найближчі роки спонукають вважати, що роль дистанційних технологій у

найближчому майбутньому лише зростатиме. Вікіпедія – одна із платформ, що привертає увагу не тільки широкого загалу користувачів Інтернету, але й керівників МОН України, які вже звертались із закликами до академічної спільноти вдосконалювати україномовну Вікіпедію.

Це спонукає з одного боку – освітян, а з іншого – самих дописувачів Вікіпедії шукати можливості залучення учнівської та студентської аудиторії до редагування Вікіпедії. Не виключенням є музичне мистецтво, яке широко

представлене як у статтях Вікіпедії, так і в системі освіти України.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Роль Вікіпедії в освітньому процесі розглядалася як іноземними, так і українськими науковцями. Зокрема В. Білецький (у співавторстві з автором цих рядків) досліджує використання Вікіпедії та її сестринських проєктів у розвитку україністики [2], А. Онкович – на заняттях з латинської мови [9], В. Кодола [4] та О. Куц [5] – на уроках у загальноосвітній школі. Низка робіт щодо використання Вікіпедії в освітньому процесі належить Г. Онкович. Зокрема, дослідниця вводить термін «вікідидактика», що визначається як «частина педагогіки, що займається питаннями застосовування вікі у навчальному процесі, розроблянням й апробацією нових дидактичних матеріалів з оперттям на вікіджерела» [8, с. 209]. Позитивні аспекти залучення Вікіпедії до освітнього процесу у закладах вищої освіти аналізує Ю. Батан [1]. Відмітимо також статтю А. Пелещешина, Ю. Пероганича та О. Марковець, у якій розглянуто проблему формування суспільного авторитету закладу вищої освіти України наповненням авторитетних онлайн-енциклопедій [10], а також статтю В. і Т. Грінченків, які розглядають Вікіпедію як елемент культури інформаційного суспільства [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Важливим, на наш погляд, є вивчення ролі Вікіпедії як в освітньому процесі в цілому, так і в окремих спеціалізаціях. Якщо згадані вище статті торкаються переважно навчальних дисциплін філологічного спрямування, то мистецькі дисципліни (і зокрема, музичні) поки що не отримали належного висвітлення в контексті заявленої проблематики.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є окреслення досвіду та перспектив застосування Вікіпедії в освітньому процесі мистецьких закладів освіти. Поставлена мета передбачає вивчення позитивного досвіду вікідидактики, розгляд специфіки музичних спеціальностей у контексті представленої проблеми, вивчення досвіду освітніх програм Вікіпедії та окреслення перспектив і труднощів застосування Вікіпедії в навчанні студентів музичних спеціальностей.

Викладення основного матеріалу дослідження. А. Онкович, розглядаючи освітні можливості Вікіпедії, приходять до висновку, що «освітня діяльність із залученням Вікіпедії розвиває у студентів медіакомпетентність і критичне мислення, дає педагогам розуміння того, як медіатексти – частина щоденного життя – допомагають пізнавати довкілля й інформаційно насичене навколишнє середовище, впливати на рівень медіакультури і студента, і викладача» [7, с. 126].

У чому саме полягає «освітня діяльність із залученням Вікіпедії»?

Можна виділити два види такої діяльності – отримання інформації з Вікіпедії і привнесення інформації у Вікіпедію. Перший вид діяльності більше характерний для школи. Зок-

рема, В. Кодола розглядає технології «вікіуроків», у ході яких учням дається завдання прочитати ту чи іншу статтю Вікіпедії і, по прочитанню, відповісти на запитання викладача [4].

Складнішим, але ефективнішим для здобувачів вищої освіти є другий вид діяльності – привнесення інформації у Вікіпедію. У цьому випадку йдеться про написання або редагування студентами статей Вікіпедії, як один із видів самостійної роботи, поряд, або навіть замість традиційного написання «рефератів», «курсівих», «дипломних» та інших подібних письмових робіт.

Недоліки традиційних «рефератів» і «курсівих» загальновідомі – з розвитком Інтернету студенти отримали можливість «скачувати» готові реферати і представляти отриманий плагіат у якості «власної роботи». Сучасні системи перевірки плагіату вирішують проблему лише частково – в Інтернеті можна знайти численні оголошення про підготовку атестаційних робіт на замовлення, а плагіат, постфактум, продовжують виявляти не тільки в курсових, але й, інколи, в дисертаційних роботах, що стає предметом скандальних публікацій у ЗМІ. Окрім боротьби із плагіатом, є і інші позитивні аспекти такої заміни, зокрема Ю. Батан виділяє такі: «суспільна значущість і відповідальність», «вдосконалення професіоналізму студента», можливість залишити свій «уособлений слід в історії», прозоріший та об'єктивніший процес оцінювання роботи [1, с. 12–13].

Остання перевага є особливо актуальною в контексті проблеми контролю якості освіти. На жаль, упроваджені Міністерством освіти і науки України (щодо мистецької освіти – також Міністерством культури та інформаційної політики України) «наукометричні рейтинги» та інші чисельно вимірювані показники активності викладачів практично не корелюють із якістю набутих здобувачами освіти компетенцій – останні можна оцінити лише за результатами, які здобувач освіти може продемонструвати самостійно. Опублікований студентами внесок у Вікіпедію відкриває саме таку можливість – інструменти Вікіпедії дозволяють відслідкувати внесок кожного користувача, а неякісний внесок (у тому числі плагіат) вилучається адміністраторами проєкту, які є незалежними ані від викладачів, ані від адміністрації того чи іншого конкретного закладу освіти.

Розглянемо особливості залучення студентів музичних спеціальностей до редагування Вікіпедії.

Оволодіння музичними спеціальностями в загальному випадку має два складники – практичний і теоретичний. Перший стосується безпосередньо оволодіння навичками гри на музичному інструменті, співу або диригування. Єдино можливою формою контролю успішності здобувача освіти в цьому випадку є публічне виконання музичного твору, тоді як письмові форми контролю, такі як написання курсових або складання тестів, не є релевантними для оцінки набутих здобувачем освіти виконавських компе-

тентностей. Натомість, теоретична частина включає вивчення таких дисциплін як історія музики, гармонія, поліфонія тощо, і письмові форми контролю в цьому випадку можуть бути цілком релевантними.

Відтак постає питання – який внесок студентів музичних закладів у Вікіпедію можна вважати доцільним?

Вивчення змісту Вікіпедії виявляє широкий спектр статей музичної тематики. Це – статті про музикантів, про окремі музичні твори, окремі поняття в області теорії музики, музичні інструменти, музичні фестивалі та заклади освіти тощо. Корпус статей про музикантів, і, зокрема, композиторів, в українському розділі Вікіпедії станом на початок 2021 року охоплює практично всіх відомих українських і зарубіжних митців. Проте якість цих статей є різною. Як правило, у статтях про митців краще висвітлено біографічні дані, гірше – риси творчості. Корпус статей про музичні твори виглядає менш наповненим. Статті про окремі знакові твори відсутні зовсім, інші – містять лише мінімальні відомості щодо історії створення, але не розкривають жанрових і стильових особливостей. Причина такої неоднорідності очевидна – якщо опис біографії, як правило, не потребує ґрунтовної музично-теоретичної підготовки, то для розкриття жанрово-стильової специфіки така підготовка є необхідною, насамперед для опрацювання відповідних фахових джерел.

Отже, український розділ Вікіпедії станом на початок 2021 року зберігає всі передумови для залучення студентів – значна частина статей про композиторів та окремі музичні твори потребує доповнень, а значна частина статей про музичні твори ще очікують на своїх авторів. Зокрема, наприклад, на момент написання цих рядків із 10 опер М. Лисенка в українській Вікіпедії описані лише 4 – «Різдвяна ніч», «Наталка Полтавка», «Тарас Бульба» і «Енеїда».

Розглянемо успішний досвід застосування Вікіпедії в освітньому процесі різних спеціалізацій. Із метою вивчення такого досвіду та координації зусиль, спільнотою руху Вікімедіа була заснована «Освітня програма Вікіпедії», що пропонує набір інструментів для залучення та оцінки роботи студентів у проєкті [11]. Відповідна панель інструментів дозволяє створити «програму», яка фіксує всі статті, створені студентами в межах навчального курсу, та відображає їх статистику, зокрема кількість учасників програми, кількість створених статей, кількість доданих слів і байт інформації тощо.

Зведена статистика освітніх програм [13] дозволяє відслідкувати, що, наприклад, у межах освітньої кампанії 2019–2020 років («*Education courses 2019–2020*») найуспішнішими виявились такі програми:

– з точки зору кількості залучених учасників: програма «*Editathons 2017*» (Сербія) – 183 учасники, 146 нових статей, 1,44 МБ інформації додано;

– з точки зору кількості обсягу доданої інформації: програма «*NeuroMat wiki-dissemination 2019*» (Португалія) – 14 учасників, 26 тис. нових статей, 205 МБ інформації додано.

Що стосується програм, які проводили заклади освіти України [12], нашу увагу привертає, насамперед, Львівська національна музична академія (ЛНМА), якій удалося впродовж 2017–2019 років реалізувати 3 освітні програми – «Електронна і комп'ютерна музика» (2016–2017 роки, 2 учасники, 165 кБ додано), «Сучасна музична нотація», (2017 рік: 7 учасників, 9,8 кБ додано; 2018 рік: 6 учасників, 44,1 кБ додано); «Музика в театрі й кіно» (2018 рік: 17 учасників, 99,2 кБ додано; 2019 рік: 13 редакторів, 42 кБ додано).

Хоча список створених у рамках цих програм статей в окремих випадках викликає деякі сумніви щодо коректності підрахунку (зокрема, виглядає вкрай дивним відображення серед 55 статей програми «Електронна і комп'ютерна музика» статей «*BlaBla Car*» або «*Фемінітиви*»), окремі статті, створені в рамках цих програм заслуговують на повагу – це, зокрема, статті про оперу Ф. Гласса «*Ехнатон*» (користувачка *Tania Pavliv*), препароване фортепіано (користувачка *Ann Keyvan*), «Квартет на кінець часу» О. Мессіана (користувачка *Наталія Мендюк*), Карпатський концерт М. Скорика (користувачка *Мотрук Наталія*) та ін.

Досвід залучення студентів ЛНМА до наповнення Вікіпедії не обмежується написанням статей. У 2012 році в рамках співпраці з ГО «Вікімедіа Україна» студентами та викладачами ЛНМА було підготовлено низку аудіозаписів творів М. Лисенка, що були завантажені у Вікісховище (*Wikimedia Commons*) і стали доступними для прослуховування на сторінці «*Микола Віталійович Лисенко*». Окремі записи були зроблені відомим піаністом, композитором і науковцем Олександром Козаренком.

Успішний досвід ЛНМА дозволяє говорити про перспективи подальшого залучення студентів музичних ЗВО до наповнення Вікіпедії принаймні у двох напрямках – створення статей про окремі музичні твори (як іноземних, так і українських авторів) та підготовка аудіозаписів творів українських авторів минулого.

Завдання викладача при цьому – організувати освітній процес, а саме:

1) підготувати орієнтовний список статей, що відповідають програмі курсу і що могли би бути опубліковані у Вікіпедії;

2) підготувати список літератури, на основі якої ці статті могли би бути написані (в окремих випадках доцільним є переклад з англійської та інших мовних розділів Вікіпедії);

3) підготувати список творів, які студенти могли би виконати і записати для подальшого завантаження у Вікісховище (і, відповідно, відображення у Вікіпедії);

4) створити відповідну програму в рамках кампанії «*Education Program in Ukraine*»;

5) розтлумачити студентам основи роботи у Вікіпедії й правила участі в проєкті.

Цей процес може бути організованим як у рамках очної освіти, так і в рамках дистанційної. Зокрема, у разі підготовки записів творів із супроводом в умовах карантинних обмежень, можна використати методи дистанційного

запису, які запропонували О. Лузан і В. Самолюк [6], що передбачають попереднє створення концертмейстером запису інструментального супроводу і подальше накладення гри соліста.

Висновки. Залучення студентів до освітньої програми Вікіпедії дозволяє покращити якість освітнього процесу як завдяки підвищенню мотивації здобувача освіти виконувати роботу якісно, так і завдяки прозорішому та об'єктивнішому процесу оцінювання роботи. Музичні спеціальності дозволяють розглядати принаймні дві форми участі – написання статей Вікіпедії музичної тематики (зокрема, про музичні твори українських та іноземних авторів) та підготовку аудіозаписів творів українських авторів для подальшого завантаження у Вікісховище й відображення у Вікіпедії.

Проблеми запровадження освітньої програми Вікіпедії в українських ЗВО стосуються, скоріше, організаційного аспекту. Написання студентами статей Вікіпедії не враховується керівництвом університетів ані як наукова, ані як методична робота, відповідно викладачі, як правило, не зацікавлені витратити свій час на діяльність, що не відображається у звітності. Тому **перспективою подальших досліджень** вважаємо, насамперед, вивчення можливості перегляду нормативно-правової бази щодо врахування редагування статей українського розділу Вікіпедії, як однієї із форм самостійної роботи здобувачів освіти та урахування організації такої роботи як однієї з форм методичної роботи викладачів.

Список використаних джерел

1. Батан Ю. Вікіпедія та навчальний процес у вищих навчальних закладах: стан взаємодії. *Інформаційне суспільство: проблеми та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Одеса, 2016. С. 12–14.
2. Білецький В., Бондаренко А. Роль ВІКІПЕДІЇ та її сестринських проєктів у розвитку україністики. *8 Конгрес МАУ. Українознавство*. Освіта. 2013. С. 40–52.
3. Грінченко В., Грінченко Т. Вікіпедія як елемент культури інформаційного суспільства. *Вісник Національної академії наук України*. 2010. № 10. С. 54–63.
4. Кодола В. Технологія проведення вікіуроку. *Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка*. 2018. Число 2 (71). С. 52–56.
5. Куц О. Упровадження освітньої програми Вікіпедії у ліцеї «Політ». *Всесвітня література*. 2017. № 3. С. 3–6.
6. Лузан О., Самолюк В. Специфіка роботи концертмейстера в умовах дистанційного навчання. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фах. журн. 2020. № 6 (195). С. 92–95.
7. Онкович А., Онкович Г., Ляліна О. Вікіуроки та їхні різновиди на заняттях з української мови. *Українська мова у світі* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2020. С. 123–127.
8. Онкович Г. В., Онкович А. Д. Вікідидактика: формування і розвиток у системі професійної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 208–212.
9. Онкович А. Д., Редько-Шпак Л. Вікідидактика: латинськомовна вікіпедія на заняттях з латинської мови у вищій школі. *Інновації та традиції у мовній підготовці студентів* : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. семінару. Харків, 2019. С. 276–281.

10. Пелешишин А. М., Пероганич Ю. Й. Формування суспільного авторитету ВНЗ через онлайн-енциклопедію Вікіпедія. *Комп'ютерні науки та інформаційні технології* : матеріали 4-ї Міжнар. наук.-техн. конф. CSIT2009. Львів : Вежа і Ко, 2009. С. 31–33.
11. Best practices in assigning Wikipedia articles as coursework to students. URL: https://outreach.wikimedia.org/wiki/Best_practices_in_assigning_Wikipedia_articles_as_coursework_to_students.
12. Education Program in Ukraine. URL: https://outreachdashboard.wmflabs.org/campaigns/education_program_in_ukraine/programs.
13. Programs & Events Dashboard. URL: <https://outreachdashboard.wmflabs.org/explore>.

References

1. Batan, Yu. (2016). Vikipediia ta navchalnyi protses u vyshchikh navchalnykh zakladakh: stan vzaemodii [Wikipedia and the educational process in higher education: the state of interaction]. In *Informatsiine suspilstvo: problemy ta perspektyvy [Information society: problems and prospects]: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (pp. 12-14). Odessa [in Ukrainian].
2. Biletskyi, V., & Bondarenko, A. (2013). Rol VIKIPEDIИ ta yii sestrynskykh proektiv u rozvytku ukrainistyky [The role of Wikipedia and its sister projects in the development of Ukrainian studies]. *8 Konhres MAU. Ukrainoznavstvo. Osvita [8th UIA Congress. Ukrainian Studies. Education]*, 40-52 [in Ukrainian].
3. Hrinchenko, V., & Hrinchenko, T. (2010). Vikipediia yak element kultury informatsiinoho suspilstva [Wikipedia as an element of information society culture]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine]*, 10, 54-63 [in Ukrainian].
4. Kodola, V. (2018). Tekhnolohiia provedennia vikiuroku [Wiki lesson technology]. *Informatsiinyi zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduvacha dytiachoho sadka [Information collection for the school principal and the head of the kindergarten]*, 2 (71), 52-56 [in Ukrainian].
5. Kushch, O. (2017). Uprovadzhennia osvithoi prohramy Vikipedii u litsei «Polit» [Implementation of the Wikipedia educational program at the Lyceum "Polit"]. *Vsesvitnia literatura [World literature]*, 3, 3-6 [in Ukrainian].
6. Luzan, O., & Samoliuk, V. (2020). Spetsyfyka roboty kontsertmeistera v umovakh dystantsiinoho navchannia [The specifics of the accompanist's work in terms of distance learning]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 6 (195), 92-95 [in Ukrainian].
7. Onkovych, A., Onkovych, H., & Lialina, O. (2020). Vikiuroky ta yikhni riznovydy na zaniattiakh z ukrainiskoi movy [Wiki lessons and their varieties in Ukrainian language classes]. In *Ukrainska mova u sviti [Ukrainian language in the world]: zbirnyk materialiv VI mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 123-127). Lviv [in Ukrainian].
8. Onkovych, H. V., & Onkovych, A. D. (2017). Vikidyaktyka: formuvannia i rozvytok u systemi profesiinoi osvity [Wikididactics: formation and development in the system of vocational education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky [Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko. Pedagogical sciences]*, 2, 208-212 [in Ukrainian].
9. Onkovych, A. D., & Redko-Shpak, L. (2019). Vikidyaktyka: latynskomovna vikipediia na zaniattiakh z latynskoi movy u vyshchii shkoli [Wikididactics: Latin Wikipedia in Latin lessons in high school]. In *Innovatsii ta tradytsii u movnii pidhotovtsi studentiv [Innovations and traditions in language training of students]: tezy dopovidei mizhnar. nauk.-prakt. seminaru* (pp. 276-281). Kharkiv [in Ukrainian].
10. Peleshchyshyn, A. M., & Perohanych, Yu. Y. (2009). Formuvannia suspilnoho avtorytetu VNZ cherez onlain-entsyklopediiu Vikipediia [Formation of public authority of the university through the online encyclopedia Wikipedia]. In *Komp'uterni nauky ta informatsiini tekhnolohii [Computer science and information technology]: materialy 4-i Mizhnar. nauk.-tekhn. konf. CSIT2009* (pp. 31-33). Lviv: Vezha i Ko [in Ukrainian].
11. Best practices in assigning Wikipedia articles as coursework to students. Retrieved from https://outreach.wikimedia.org/wiki/Best_practices_in_assigning_Wikipedia_articles_as_coursework_to_students.
12. Education Program in Ukraine. Retrieved from https://outreachdashboard.wmflabs.org/campaigns/education_program_in_ukraine/programs.
13. Programs & Events Dashboard. Retrieved from <https://outreachdashboard.wmflabs.org/explore>.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 21.02.2021